

Az eltűnt presztízs nyomában

**Ara-Kovács Attila, Bozóki András, Várhegyi Éva
és Zentai Péter kerekasztal-beszélgetése
a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András,
hozzászólók Bauer Tamás, Csepeli György,
Domány András, Vörös T. Károly**

Pikó András *Az Orbán-kormány-
nak a kezdetektől az az ambíciója,
hogy egységes rendszernek láttassa
magát. Olyan rendszernek, amely a
korát meghaladó módon ismer fel
igazságokat akár a gazdaság terü-
letén, akár a politikai rendszer, a
demokráciagyakorlás területén,
akár a menekültválság megoldásá-
ban. Az önképe a nagy politikai
innovátoré. A saját szakterületek
felől nézve, nyilván függetlenül at-
tól, hogy ki mit gondol róla, ez a
kurzus koherens rendszernek tűnik
számotokra?*

Ara-Kovács Attila Azt látjuk,
hogy az orbáni politika 2002 óta
mindig rögtönöz. Tehát épp az ak-
tuális dolgot ragadja meg, azt pró-
bálja azon a szinten megoldani,
ahogy az megoldható, saját szem-
pontjai alapján, és teljesen mind-
egy az, hogy a következő lépésben
ez tökéletesen ellentmond-e az ak-
kori érdekeknek. Az újságok tele
vannak elemzésekkel, amelyek
mindig bemutatják, hol mondott
egészen mást Orbán, hol volt a Fi-
desz politikája tökéletesen más. És
maradjunk egy példa erejéig a leg-
utóbbi dokumentumnál, amit a 444
szivárogtatott ki, Orbánnak a Bibó
Kollégiumban elmondott szövegé-
vel. Ott elmondja azt, hogy igen,
Gyurcsánynak az Oroszországhoz
fűződő viszonyt illetően tulajdon-
képpen igaza volt, én pedig éppen
az ellenkezőjét mondtam annak
idején, és ezért tévedtem. Tulaj-

donképpen, ha úgy vesszük, Gyur-
csánynak sem volt akkor igaza –
pedig az akkori Putyin még nagyon
messze volt a Grúziát majd Uk-
rajnát megtámadó mai önmagától
–, mert benne vagyunk egy nagyon
lényeges szövetségi rendszerben,
amiből nem lehet kilépni, vagy ha
kilépünk, akkor annak viselnünk
kell az összes következményét. De
ez mutatja legjobban azt, hogy
mennyire rugalmasan, és na, akkor
ez egy eufemizmus, mennyire elv-
telenül viszonyul a valósághoz, il-
letve a lehetőségeihez.

Pikó *A gazdaság és a belpolitika
területén vannak olyan szerintem ti-
pikus vonások, amelyek mindkét te-
rületen képviselt Fideszpolitikára
jellemzők, például a nagyon erős ál-
lami szerep, illetve maga az államo-
sítás mint közpolitikai és gazdaság-
politikai eszköz. Lehet azt mondani,
hogy rögtönöznek, de azért nagyon
ugyanarra a srófra rögtönöznek.*

Várhegyi Éva Azért én fölfel-
vezni vélek egyfajta modellt, amit
megpróbálnak alkalmazni. Hogy az
belülről mennyire koherens, vagy
nem, arra most nem térnék ki. De
hogy van egy ilyen modell, az tény.
Az erős állam valóban eleme a mo-
dellnek. A külpolitikához is kapcsol-
ódik valamennyire az, hogy ho-
gyan tekint például a külföldi tulaj-
donra. Ott már nem koherens telje-
sen, mert megkülönbözteti a kül-
földi tulajdonosokat, de alapvetően
azért van egy külfölditőke-ellenes-

sége. A túlterjeszkedő állami beavatkozások és direkt állami irányítás mellett a gazdaságpolitikáját vagy a gazdaságfilozófiáját még az is jellemzi, hogy egészen primitív, korszerűtlen módon tekint a gazdaságra: szerinte az értéktelenség kizárólag a kézzelfogható termeléshez kapcsolódik, a szolgáltatásokat pedig egy élőszködő és értéket nem teremtő valaminek fogja föl. Ez az ideológia vezet oda, hogy a szolgáltatási szektort, a kereskedelmet, a pénzügyi és telekommunikációs szektorokat kirabolandó közegnek tekinti, és a pénzt az iparba nyomná bele. De ez nem gazdaságpolitika, hanem inkább gazdaságfilozófia. Ebben nem teljesen világos a kapcsolat a külpolitikával, mert ott erős a megkülönböztetés „a” Nyugat meg „a” Kelet között, míg a külföldi tőkével szembeni averziója egyaránt érinti a Keletet és a Nyugatot.

40 **Pikó Mégis, az Orbán-kormány**
*nak van egyértelmű politikai arcu-
lata. Mégis összeáll ez a sok-sok
széttartó vagy egymásnak is ellent-
mondó elem, politikai törekvés és
gyakorlat egy egységes képpé. Tud-
juk, hogy milyen az Orbán-kor-
mány – de miért tudhatjuk?*

Bozóki András Szerintem eszmeileg tényleg kaleidoszkopikus az Orbán-kormány, eleve nem is lépett föl azzal az igénnyel, hogy koherens legyen. Ezt igazából mi, értelmiségiek várjuk el kívülről, hogy egy politikai koherens legyen, de valójában lehetetlen mindig koherensnek lennie. Nem biztos, hogy a koherens politika a jó politika, legalábbis rövidebb távon, tudniillik nem is lehet mindig koherensnek lenni. Akkor dogmatikussá válik az ember. Ezt Orbán nem is tűzte ki célul. Azt mondta Kötcsén 2009-ben, hogy az a célunk, hogy Magyarország „magyar ország” legyen, és azt

is mondta, hogy az új kormány, „a nemzeti ügyek kormánya” lesz. Ez nem hangzik nagyon dogmatikusan, tehát ami éppen felmerül, azt az ügyet majd ők kezelik. Láthatólag nem zavarja, hogy ellentmond öt, tíz vagy húsz évvel ezelőtti önmagának. Nagyon jól tudja, hogy a tömegeknek kell politizálni, és a mai egyoldalú médiaviszonyok között csak egy szűk kisebbség fogja fel, ha a miniszterelnökre ráolvasás az ellentmondásait. Ami mégis egybefogja ezt az egészet, az a „nemzeti öncélúság”, tehát hogy a nemzet öncél, nincsen azon túlmutató instancia. A nemzet vágyait kell megfogalmazni, a nemzet és az emberek vágyait kell valamennyire összhangba hozni, és Orbán ebből a szempontból ügyesen, a különböző rétegekkel különböző módon politizál. Egykulcsos adó a gazdagoknak, amit a liberális SZDSZ-es politikusok már kormányzása előtt nyolctíz évvel is támogattak. Vannak kimondottan neoliberális, államcsökkentő, adócsökkentő lépései, ami a felsőbb rétegeknek kedvez, de adóemelés jut a szegényeknek osztályrészül. A hivatalos szöveg az, hogy a középosztályt kell építeni, egyfajta polgári középosztályt a multikkal szemben, másrészt pedig az alulfizetett, bérből és fizetésből élőkkel szemben. Tehát egy nagyon rétegekre célzott politikát látunk, amiben egyaránt helyet kap – teljesen vegyes felvágottként – egyfajta neoliberális politika, a lecsúszó rétegeknek életpályamodellt kínál és őket a kamarába beléptető államcentrikus politika, és a legszegényebbeket meg a romákat kirekesztő, a társadalom alá kifejezetten könyörtelenül letaposó, mindenféle társadalombiztosítást megvonó politika. Ezek mennek egyszerre. Nagyon „posztmodern” a dolog. És ami miatt mégis azt gondoljuk,

hogy ez valamennyire koherens, az magának a főszereplőnek a személye. Orbán Viktor karizmatikus politikus, aki el tud adni teljesen elmentmondó üzeneteket is hitelesként. Már régen nem a Fideszről van szó. A Fidesz már nem számít. Ha valaki nem tudná, a pártellenzéknek számító Pokorni Zoltán még mindig tagja a Fidesz elnökségének mint alelnök. Számít valamit? Nem számít. Tehát a párt csak transzmissziós szíj.

Annyira centralizálttá vált a politika, hogy lényegében ezek a korporatívus kialakított szervezeti rendszerek, beleértve a pártot is, már csak a vezér hatalmának maximalizálását szolgálják. Az a Magyarország-kép, ami Orbán fejében van, az nagyon is vidékies, hierarchikus, tekintélyelvű, patriarchális. A férfiak világa, ahol a társadalom rendező elve nem más, mint az erő. Aki az erősebb, úgyis az dönt. Tehát a szép érvek, a logikai koherencia, ezeket lehet mondani, de ezek a „pávatánc” kategóriájába tartoznak. Valójában egy dolog számít, az erő, és ezt próbálja átnyomni lehetőleg a társadalmi élet minden területén.

Pikó András *mondott valamit, amibe belekapaszkodnék, amikor Pétert kérdezem. Azért tűnik rendszernek az, amit látunk, mert Orbán Viktor összetartja. Az ő céljait szolgálja, és ő ad neki fazont és stílust, és még azért is, mert mi, akik kívülről nézzük, próbálunk valamifajta értelmet vinni bele, rendszerként próbáljuk értelmezni. Nyilvánvalóan ez így van külföldön is. Te folyamatosan nézed a külföldi sajtót, hogyan értelmezik azt a Magyarországot, amit Orbán működtet? Egységes rendszerként írják le, vagy pedig mindig az épp aktuális botrányoknál emelnek ki egy-egy fontos jellemzőt?*

Zentai Péter Nincs általános Magyarország-kép, de például a német médiában erőteljesebben érzem azt, hogy rendszerként írják le a magyarországi történéseket. Arról hallottunk az előbb, hogy nemzeti öncél, korporatív állam. Miért kell ezt kerülgetni? Ez egy harmincas évekbeli állam kialakítására tett tudatos kísérlet, amelynek valóban egyedüli mozgatója Orbán Viktor, aki tudja is, hogy ezt akarja. Mindenki más mellékszereplő. Lehet, hogy anélkül, hogy tudná: épp részt vesz egy restaurálásban, amely figyelembe veszi természetesen a technológiai haladást, és ahhoz igazítja, főleg kommunikációban. Az érvényesül, ami már létezett a harmincas években is, a vezérelv, a hűségelv – ezeket a jellemzőket Ungváry Rudolf megírta már, ezen nincs mit szépíteni. Ezt mindenki látja. De vajon külföldön látják-e? Vannak sokan, akik látják. Például Joschka Fischer látja, és ezt nekem személyesen el is árulta, de nem mondta ki nyilvánosan. Tegnap Bécsben voltam a Portfolio.hu szervezte pénzügyi konferencián, és ott a cseh nemzeti bank alelnökével volt alkalmam beszélgetni nagyon hosszasan. Ő is egy unortodox hírében álló jegybankár egyébként, de azt mondta, hogy az unortodoxia a monetáris politikára vonatkozik, ám az ő számára elképzelhetetlen, hogy egy olyan állam alakuljon ki körülötte, amelyben a nemzeti bank kastélyt, múkincset és efféléket vásárolhat, olyasmit, aminek semmi köze nincs a monetáris politikához. Teljesen olyan a dolog, mintha most ébrednénk fel, és nem értenénk, hogy miként lehetett ezt véghezvinni. Hogyan lehetséges a Quaestor-ügy, annak az elhallgatása, hogy eltűnt annyi pénz, ami világtörténelmi távlatban is elképesztő nagyságrend. A Wall Street

farkasában 200 millió dolláros problémát filmesítettek meg. Ez itt minimálisan is a duplája. És ez egy kis ország, nem olyan nagy, mint Amerika.

Tehát van tudatosság és van következetesség a rendszerben, és ez Orbán Viktor világszemléletének megváltozásával függ össze. Meggyőződésem – és ezt egészen bizonyosan tudom tőle –, hogy az ő számára az az állam és azok a politikusok az igazán mérvadók, akik úgymond odaadták a hazát a nemzetnek, a nemzet pedig visszaadta önmagát a vezetőnek. Tehát ahol egybeforrt nemzet és vezetője. Amikor Tudjman, a horvát diktátor meghalt, épp vele és sok újságíró kollégával együtt Finnországba utaztunk, és akkor megkértem, hogy mondjon valamit Tudjman halála alkalmából. Annak tudatában kértem erre, hogy tudtam, Tudjman nem volt pozitív hőse az akkori időszaknak, olyannyira nem, hogy végül csak Orbán Viktor ment el miniszterelnökként a temetésére. És ő azt felelte, szó szerint azt mondta: korunk legnagyobb politikusa távozott. És én akkor azt mondtam neki, mert tegező viszonyban voltunk, hogy: Viktor, hát ez... Mire ő: te csak írd! Én meg írtam, mit tehettem volna?

Száma az a modell, amit az akkori Horvátország a 90-es években fölmutatott, vonzó volt. Így, ebből a szempontból vizsgálta a politikusi teljesítményeket az elmúlt évtizedekben, legyen szó Hitlerről, legyen szó Sztálinról, legyen szó Tudjmanról. Teljesen mindegy, hogy kommunista volt, vagy fasiszta, megnézte, hogy hol követtek el hibákat. Mitől nem működött az a szisztéma, ami tulajdonképpen működőképes, mert az a modell, amit ők fölmutatnak, az az ő meggyőződése szerint hatékonyabb, minden te-

kintetben előremutatóbb, mint a másik modell, a liberális demokrácia, ami az ő fejében halálra van ítélve. Egyébként a volt amerikai nagykövet asszony is megírta, hogy Orbán szerint ez blabla.

Pikó *Hogyan látjátok a saját területeteken Orbán államának, rendszerének a megítélését, presztízsét? Hogyan alakult ez az elmúlt években?*

Bozóki Úgy látom, hogy először volt egy nagy sokk Európában Orbán kezdeti intézkedései, az Alkotmánybíróság jogainak csorbítása, a nyugdíjrendszer államosítása, de mindenekelőtt a médiatörvény módosítása nyomán, utóbbi ugye szó-lásszabadságügy, nem egy kis dolog, erős támadásként értékelték, ennek megfelelően reagáltak is az akkori uniós vezetők. Ezzel kapcsolatban 2011-ben a belpolitikában is erős mozgások indultak, nagyarányú civil tüntetések, a Milla-tüntetések, a Szolidaritás-tüntetés. Akkoriban fél évre Magyarország kapta az európai uniós elnökséget. Ott akkor átmenetileg elhalkultak a külső kritikák, Brüsszelben nem akartak botrányt, majd később újabb kritikai hullám indult meg az egyoldalú alkotmányozás, az alkotmány életbe léptetése idején. 2012 és '14 között úgy nézett ki, hogy külföldön is bíztak a hazai demokratikus ellenzék megerősödésében és sikeres választási szereplésében. Pedig a civil tüntetések el-laposodtak, és csakhamar az is kiderült, hogy egyre kevésbé lehet bízni az ellenzékben, amely az „összefogás” szlogenje ellenére egyre inkább szétesett, és nem volt képes alternatívát nyújtani. A 2014-es választások után élesen felerősödött az Orbán-kormánnyal szembeni külföldi kritika, mert a választások tisztaságát teljes joggal meg lehetett kérdőjelezni. Talán szabad volt a választás, de hogy

tiszta nem volt, az biztos. Ezt az EBESZ jelentése feketén-fehéren leírta. Hasonló hullámot kavart – számomra meglepő módon – Orbánnak a 2014. júliusi tusványosi beszéde, ahol ő maga is illiberális állam építéséről beszélt. Azt, hogy itt illiberális állam építése folyik, mi már régóta tudtuk, tehát nekünk ez nem okozott semmilyen meglepetést. Az viszont, hogy egy miniszterelnök saját törekvéseiről ezt nyíltan kimondja, még hozzá pozitív kontextusban, büszkén föl-vállalva – nos, ezen mindenki meglepődött, aki nem itt él. Úgy nézett ki, hogy Orbán a rezsicsökkentéssel belpolitikailag konszolidálta magát, ezt követően azonban az internetadó elleni tüntetés és az amerikai kitiltási botrány miatt csökkenő népszerűségét a halálbüntetés tematizálásával szerette volna megállítani. Majd jött a menekültválság, amelyre politikailag gondosan felkészült, és az általa elindított, az emberek félelmére apelláló idegenellenes kampánnyal vissza tudta hozni népszerűségét. Mindig úgy érzem, hogy egy-egy süllyedő pallórol átlép egy másik pallóra, és ezáltal tud valahogy fönmaradni.

Magyarország külföldi megítélése már hosszabb ideje egyértelműen negatív. Lehet azt mondani, hogy a vezetőt a nép választotta, neki tehát saját választóinak kell megfelelnie, nem pedig külföldi szereplőknek, és Orbán maximálisan hozza is ezt a populista toposzt: számára csak a *domestic politics*, a belpolitika létezik. A külpolitika csak most, a menekültválság idején nyert fontosságot számára, mert úgy érzi, hogy agresszíven menekültellenes, „végvári” viselkedésével politikailag pionír pozícióba tud kerülni a kontinensen, és hamarosan őt fogja követni Európa. Azt reméli, hogy sikerül dezinteg-

rálni a liberális demokrácia Európáját, és ezért újra meg újra visszakérül Putyin oldalára, még akkor is, ha papíron az Európai Unió tagja. Egyébként, amit csinál, elég szokatlan és nagyon innovatív; ugyanis a tekintélyelvű vezetők nem demokratikus rendszereket csak úgy tudnak fönntartani, ha a gazdaság prosperál. Vagy akkor, ha állandó természeti erőforrásuk van ehhez, mint a gáz vagy az olaj. Például Azerbajdzsánban az uralkodó családi maffia monopolizálja a kőolajat, és így marad fenn a rendszer. Putyin Oroszországában a gáz jelenti a rendszert stabilizáló erőforrást – ha ennek világgpiaci ára lezuhan, jöhet a nacionalizmus, Ukrajna megtámadása és a Krím annektálása.

Orbán felismerte, hogy a monopolizálható természeti javak ekvivalense lehet az európai uniós források áramlása, mert ezt a pénzt saját hatalmon maradása céljára is elköltheti. Hiszen úgysem fognak minket emiatt kirúgni az unióból, az szinte lehetetlen. Állandóan áramlanak a pályázatokon, kohéziós alapból meg egyéb módon elnyerhető pénzek az EU-ból. Tehát Orbán rendszere azon a felismerésen is nyugszik, hogy a demokratikus államok adófizetőinek pénzét föl lehet használni az Európai Unió deklarált céljaival ellentétes politika megvalósítására. Létrejött egyfajta járadékos vagy inkább járadéklesó állam; ahogy Fehéroroszország függ Putyintól, úgy függ Magyarország Brüsszel apanázsától. De az első esetben legalább a két rendszer harmonizál egymással, itt viszont ellentétben áll, és mégis sikerül saját céljaira kihasználni az uniót. Úgyhogy ez egy olyan erőforrás, amivel még sokáig tud élni, és a legrosszabb hír, hogy Európa ebbe beletörödni látszik.

Ezekben az években Princetonban tartózkodik José Manuel Barroso, ott írja az emlékiratait. Valaki szűk körben megkérdezte tőle, hogy miért nem lépett föl keményebben 2011-ben az Orbán-rezsim ellen, amire azt válaszolta, hogy neki az egész Európai Uniót kellett egyben tartania, és attól félt, hogy ha erős szankciót kezdeményez az egyik tagország ellen, akkor ez jelzés lesz a briteknek a kilépésre. Nem lehet nagyon jó állapotban Európa, hogyha ilyen érveket kell használni. Szóval a magyarokat bent tartják, de nem érdekli ez igazán még az uniós vezetőket sem, mert nem vagyunk olyan fontos ország. Ha Lengyelországban a szélsőjobb győz, akkor talán már elgondolkodnak azon, hogy a magyar vírus kezd továbbterjedni Európa más országaiban is.

Pikó *Ugyanezt a folyamatot figyelhetjük meg a gazdasági politizálás tekintetében is? Az első évek nagy botrányai, bankadók, különadók, azok egészen nagyot szóltak. Mostanában mintha csendesedne ez, sőt pozitív értékelések is egyre sűrűbbek. Vagy ezt rosszul látom?*

Várhegyi Nem, ez igaz. Most már nincsenek olyan botrányos ügyek, mint amilyen a magánnyugdíjpénztár lenyúlása, a különadók kivetése vagy épp a rezsi-sőkentéshez kapcsolódó állami beavatkozás volt. Kevésbé vannak ilyen botrányos ügyek. Sőt, most már dicsérendő, pozitív döntések is vannak, ilyen például a devizahitelek forintosítása, amit nagy sikertörténetként könyvelhettek el. A napokban Varga Mihályt a legjobb kelet-közép-európai pénzügyminiszternek választotta meg a Euromoney, ami egy tekintélyes szakfolyóirat, és az egyik fő indok az volt, hogy a legjobbkor forintosították a devizahiteleket. De ha megnézzük, hogy akár a piaci szereplők, akár a

nemzetközi intézmények vagy a hitelminősítők hogyan ítélik meg Magyarországot a gazdaság működése szempontjából, akkor azért nagyon lesújtó a kép. Ha a fő termelési tényezőket vesszük, azt látjuk, hogy a belföldi munkaerő nem igazán elégedett az itteni helyzettel, folyamatos a kiáramlás, és a tőke oldaláról sem pozitív a megítélés. Annyi működő tőke áramlik ma már ki, mint amennyi bejön, tehát körülbelül nettó nullán tartunk. Ha levesszük a kikényszerített tőkepótlásokat, amit a bankrendszer különadóztatása miatt kénytelenek a nyugati anyabankok megtenni, és eltekintünk attól, ami szintén lecsengett, akkor kevesebb külföldi tőke jön be az országba, mint amennyit visszavonnak, illetve amennyit a magyar beruházók külföldön befektetnek. Különösen most, amikor már az állami támogatásokkal ösztönzött nagy autóipar beruházások lecsengtek. Ez a piac értéktétele: a magyar gazdaságot sem a beruházó, sem a munkaerő nem tekinti olyanak, amelyekbe érdemes befektetni. Ugyanígy értékelik az országot a hitelminősítők, amelyek továbbra is kívárnak, és még mindig a befektetésre nem ajánlott (bóvli) kategóriában tartják Magyarországot. Annak ellenére, hogy megtörtént a forintosítás, amitől a kormány remélte, hogy pillanatokon belül föl fognak minősíteni minket. Ez a kategória, amelybe 2011/2012 fordulóján – tehát bőven a nemzetközi válság tetőzése után – csúszunk le, azt fejezi ki, hogy olyan súlyos kockázatok vannak még a magyar gazdaságban, hogy a körülmények kis romlása esetén akár fizetőképtelenné válhat az ország. Ezt gondolják egyöntetűen a hitelminősítők. Ha megnézzük az OECD vagy az IMF országértékeléseit, akkor is azt lát-

hatjuk, hogy a tűrhető makrogazdasági mutatók ellenére, amit most már minden gazdasági elemző elismer, azt gondolják, hogy itt súlyos belső kormányzati problémák vannak. Pontosán a kormány túlterjeszkedése, az állami beavatkozások mértéke olyan, ami miatt a magyar gazdaság növekedését nem tartják fenntarthatónak. Azt gondolják, hogy a magánszektor bizalmát kellene megnyernie a kormánynak, és ezt gondolja a Világ-gazdasági Fórum is, amely 140 országra iszonyú sok szempont alapján évről évre egy versenyképességi rangsort állít föl. Ebben a rangsorban a 63. helyre kerültünk, ami a világ egészét nézve középmezőny, de Európán belül sokkal rosszabb helyezést jelent. Am azon mutatók esetében, amelyek a kormánytól függő tényezőket, ha úgy tetszik, a közzsféra minőségét mérik, már csak a 99.-ek vagyunk. A korrupció, a tulajdon védelme, a részre-hajló kormányzati döntések, a kormánydöntések befolyásolása vagy a szabályozási terhek, tehát gyakorlatilag adóterhek tekintetében még siralmasabb a helyzet: ezekben a 110. és a 125. közötti helyekre sorolódtunk. Sőt, az innovációs kapacitásunkkal majdnem az utolsók vagyunk. Összességében tehát elmondható, hogy az ország megítélése gazdasági szempontból továbbra is igen rossz maradt.

Zentai Tegnap alkalom volt az S&P közép-európai igazgatójával beszélgetni, ez az interjú meg is fog jelenni, és abban feketén-fehéren elmondja, hogy politikai oka van annak, hogy az S&P nem minősíti föl az országot. Politikai oldalról nézve Magyarország messze a legkevesbé kiszámítható a térségben, és megemlítette a Magyar Nemzeti Bank teljesen homályos ügyleteit is.

Amikor a menekültválság kap-

csán Magyarország ügyeiről esett szó, nem azon vitatkoztak, hogy Orbán Viktornek konkrét ügyekben igaza van-e, vagy sem, mert számos dologban igen, igaza van, de mégis úgy szólt az Economist egyik cikkének a címe, és ez volt a legjellemzőbb talán, hogy a Gonosz, akinek esetleg igaza van. A döntő szempont, hogy lelepleződött az a kormányzati mechanizmus, amellyel Magyarországon átpolitizálták a menekültügyet. Ez lelepleződött, és hozzájárult ahhoz, hogy Németország és Ausztria befogadja a menekülteket. Itt más motivációk vannak, és ugyanezek a politikai kockázatok az okai annak, hogy nem minősítik fel az országot.

Pikó *Vajon az Európai Unió azért próbál valamilyen módon együttműködésben maradni az Orbán-rezsimmel, mert vannak olyan jellemzői, amelyek kapcsán nem nagyon találunk fogást rajta? Az egyik például, hogy nem állami erőszakszervezetek presszionálásával tartja fön a rendszert, hanem egy olyan populista politikával, amely nagy társadalmi támogatottságot eredményez. Mindig lehet arra hivatkozni, hogy de hát ez egy demokratikusan választott kormány, nagy többséggel elfogadott és népszerű politikával. A másik jellemző pedig az, hogy mindig nagyobb kockázat szembemenni vele, mint békén hagyni. Lehet, csak szerencséje van, lehet, hogy tényleg nagyon ügyesen tudja kijátszani a belső európai ellentéteket, lehet, hogy fontossá tudja tenni a szavazatát. Mi a véleményük erről?*

Ara-Kovács Az Európai Unió miért nem lép? András adott erre egy választ, de szerintem a lényeg az, hogy amikor létrehozták az Európai Uniót, azt demokráciákra, normálisan működő társadalmakra szabták. Így szövegezték meg az alapdoku-

mentumait, filozófiája ilyen. Most találkoznak egy vademberrel, gyakorlatilag egy diktatúrát kiépítő vezetővel, aki nem ugyanazt a nyelvet beszéli, és ezek a demokratikus szabályok Orbánhoz és az általa generált helyzetekhez egyáltalán nem illeszkednek. Mondhatjuk azt, hogy nagyon ügyes Orbán, mert ő átlátja ezt az egész szituációt, és úgy manőverez, hogy ebből ő jöjjön ki győztesként, de minimum sejtenünk kell ennek a történetnek a fejlődését és végét.

Föltevéődik a kérdés, hogy mikor kezdődött a magyar külpolitikának mint az ország presztízsét leginkább szolgáló és egyértelművé tevő területnek a káosza, illetve a leromlása. Mindenki mond egy dátumot. Ha egy martonyistát kérdezel, akkor természetesen '14-ben, hogyha egy demokratikus ellenzékit, akkor azt mondja, hogy '10-ben. Szerintem a magyar érdekek érvényesítésének leromlása 2002 után kezdődött el, akkor, amikor a Fidesznek volt ereje még ellenzékben is olyan lépéseket rákényszeríteni az akkori kormányokra, illetve az elitre, amelyek kifejezetten gyanút ébresztettek a magyar realitásokkal kapcsolatban.

Pikó *Kérhetek néhány példát?*

Ara-Kovács Elég megnézni a Wikileaks által kiszivárogtatott anyagokat ahhoz, hogy lássuk, az amerikai adminisztráció abszolúte átlátta, hogy mi zajlik Magyarországon. Akkor nem szerették a baloldali kormányt, és nagyon sokat vártak Orbántól. Ennek dacára nyomon követhető már azokban a dokumentumokban is, hogy ez így tévút. Hogy a Fidesz a demokratikus értékek ellen lázad. Ezt az idézett dokumentumok, finom diplomáciai stílusban, ki is mondták. Másik példa: totális csődnek bizonyult 2011-es európai uniós elnök-

ségünk. Meghirdették az uniós ügynevezett keleti partnerségi célkitűzéseit, s természetesnek tűnt, hogy azt majd Magyarország fogja áttekinteni, itt lesz az a bizottsági ülés is, amely majd e célokat ténylegesen a közös politika szintjére emeli. Az egész kicsúszott a lengyel időszakra, majd magát a témát megkapták a litvánok. Ismét egy másik példa: a menekültügy miatt terveztek egy EU–Budapest konferenciát, ez is volt a neve. És hirtelen megtartották Luxemburgban. Tehát ez is mutatja diplomáciánk totális csődjét; és most csak szimbolikus dolgokat említettem. De említettem volna a „keleti szél” politikájának kudarcát, azt, hogy a kínai elnök nem jött el Magyarországra, pedig ez volt beígérve, mégis Lengyelországba ment, és Magyarországon a nagy és jelentős kínai diaszpóra dacára nem valósult meg semmi az akkori álmokból és tervekből.

A magyar diplomáciai leépülés kísértetiesen hasonlít mindarra, ami a 70-es és 80-s években Romániában lezajlott. Bár a rendszer következetesen zárta be az ajtókat, vette el a jogokat a polgároktól, igyekezett a magánszférájukat is kontrollálni, kezdetben úgy tette mindezt, hogy nagyon vigyázott rá: mindig maradjanak szövetségesei, még ha azok a kor leundorítóbb diktatúráinak is bizonyultak. A végén viszont Ceausescu Romániája már senkinek sem kellett. 2010 és 2014 között Orbán is vigyázott rá, hogy legyenek szövetségesei, melyeket ellenfeleivel szemben kijátsozott. Először Brüsszelt Washingtonnal, majd Moszkvát Brüsszellel szemben stb. Ma azonban Orbán már mindenkinek kínos – újabban úgy szidja az iszlámot is, mintha hónapokkal korábban ne ezt a kultúrát állította volna szembe a nyu-

gati liberális demokráciák állítólagos hanyatlásával.

Bozóki Abban természetesen egyetértünk, hogy az unió szabályrendszere demokráciákra lett megalkotva, és teljesen meg vannak lepődve azon, hogyha egy új belépő olyan le nem írt szabályokat nem tart be, amit addig a klubban mindenki természetesnek vett. De a lényeg, a hungarikum ebben az, hogy a demokratikus államok közösségének pénzét az egyik ország vezetője antidemokratikus célokra használja fel, miközben bent marad a klubban, a többiek nem teszik ki az ajtón. Lehet, hogy másik asztalhoz ülnek, de azért mégis egy levegőt szívnak vele. Valahogy elkezdték tolerálni. Erre lehet azt mondani, hogy azért, mert Magyarország nem olyan fontos nekik. Jobb kívánni a bukását, mintsem megbüntetni a népet őmiatta. Lehet sokféle megfontolás, de ez rossz precedenst teremt, és negatívan hat majd vissza az unióra, mert azt üzeni, hogy saját lefektetett alapelveit sem veszi komolyan. Ugyanakkor az, hogy az Európai Unióban benne vagyunk, korlátozó tényező is Orbán számára. Miközben tudományos konferenciákon az Orbán-rendszert az utóbbi időben már a török Erdogan hibrid rendszerével említik együtt (ha nem is magával Putyinnal), azt azért lássuk be, hogy amit Erdogan csinál, hogy egyszerűen a saját állampolgárainak egy részét (a kurdokat) megbombázza és ezerszámra öli le, azért ilyen Magyarországon nincs.

Az EU korlátozó hatásán kívül ez valószínűleg 2006 őszének a tanulsága is a Fidesz számára. Akkor Orbán levonta azt a következtetést, hogy nagyon sok mindent meg lehet csinálni médiamanipulációval, pártpénzekkel, maffiaállammal, de ebben a mediatizált politi-

kában, amikor a képek számítanak leginkább, nincs szükség erőszakos rendőri fellépésre és a világ televízióiban azonnal bemutatható, vérsző fejű emberekre. Példamutatóan álltak ott Orbán rendőrei a Parlament előtt, amikor volt egy erős tüntetés, ahol még akár provokálhatták is a rendőröket. Orbánnak nagyon csínján kell bánnia a nyílt színi rendőri erőszakkal – ami egyébként előfordulhat demokráciákban is –, pontosan azért, mert ez már nem demokrácia, ezért ezt nem engedheti meg magának, különben lecsúszik a török-orosz kategóriába. Ezért volt nagyon kockázatos az erőszakos rendőri akció Röszkén, még akkor is, ha ott a magyar rendőrök idegen állampolgárokkal szemben „várvédőként” léptek fel, amit belföldi használatra ki is aknázott az orbáni propaganda, de rosszul vette ki magát az Európai Unióban.

Es ugyanígy Orbánnak bizonyos retorikai dolgokban nagyon óvatosnak kell lennie, fenn kell tartania azt a látszatot, hogy a Fidesz és a Jobbik között még van valami különbség. Én azokkal értek egyet, akik azt mondják, hogy lényegében már a Jobbik témái futnak a kormány neve alatt. A Jobbik mondta, hogy legyen kerítés. Lett kerítés. Akkor a Jobbik mondta, hogy legyen ilyen éles, szúrós kerítés. Lett is éles kerítés. A Jobbik mondta, hogy járőrözzenek a határon a rendőrök. Járőröztek a rendőrök. A Jobbik ezután azt mondta, hogy legyen katonaság is kivezényelve. Kivezényelték a katonaságot. Már a gumilövedék használata is szabad. Tehát a kormány mindenben követi a Jobbik politikáját, annyival súlyosbítva, hogy megvan hozzá a hatalma, és a számára kedvező pillanatban implementálja azt. Az iszlámellenességet a Fidesz felvállal-

hatja, de az antiszemitizmust nem, mert különben nem tudja magát a Jobbiktól megkülönböztetni. De egyébként nem látok már semmilyen lényeges politikai különbséget a két párt között. A különbség a helyzetükben van: a Fidesz a hatalom pártja, a Jobbik pedig a hatalom befolyása alatt élő, kiszolgáltatott tömegeké.

Ara-Kovács Annyit szeretnék reflektálni arra, amit mondtál, hogy azért volt itt, Röszkén egy csata is. Erdogan és Orbán „közös platformját” ez szimbolizálja leginkább. Magyarországon gyakorlatilag alig maradtak menekültek, másutt sokkal többen voltak és vannak, ennek dacára a nemzetközi sajtó nyitófelületeit a török tengerpartra sodort, hároméves Ajlan Kurdi holttestéről készült fotó mellett szinte kizárólag magyarországi képek, főként a röszeiek domináltak.

48 **Pikó Attila** *félbehagyta a gondolatmenetet, vagyis nem pontosította, hogy milyen következményekkel kell számolni, ha egy ország egyedül marad a világban. Láttuk, hogy a Ceausescu-rendszerben mi lett a hatása ennek, de azért szeretném, ha ezt bővebben is kifejtenénk. És az utolsó kérdés: milyen érzéksaladás vagy fénytörés miatt tűnik úgy, hogy egyre többen gondolják azt, hogy amikor nehéz problémákkal kerül szembe az Európai Unió, akkor könnyen lehet, hogy nem a liberális demokrácia adja a megoldást, hanem pontosan ezek a keménykezű autoriter rendszerek? Miért tűnik sokak szemében egyre inkább reális alternatívának Orbán és politikája?*

Ara-Kovács Szerintem ez nem általános vélemény. Lehet, hogy van egy-egy újságíró, aki ilyen következtetésre jut, és van számos politikus, aki szintén, például a CSU-ban, mert az aktuális politikai érdekeik ezt diktálják. De azért

a mainstream és az általános hangulat nem ilyen.

Zentai Nekem az a benyomásom, hogy nagyon statikusan látatjuk a jelenlegi szituációt. Orbán Viktor egy mozgó világot érzékel, és bár most lehet, hogy egyedül van az ország, de szerinte ez nem marad így. Az elmúlt hónapok történései Európában, a belpolitikai mozgások Ausztriában, Franciaországban, Nyugat-Európa más országaiban, mind-mind olyanok, amelyekből arra következtet, akár a valószínűség-számítás szabályai szerint is, hogy ezekben az országokban a mainstream, amely valóban el akarja szigetelni őt, egyelőre nem nagy sikerrel, nos, az vereségre van ítélve. Elképzelhető, hogy ez a számítás bejöhessen, és abban az esetben az ő nagysága nemcsak magyarországi méretű lesz. A neve brand lett, szinte nincs Európában olyan tudatosan gondolkodó polgár, aki ne ismerné. Mikor volt utoljára Magyarországnak ilyen miniszterelnöke? Az, hogy rossz hírek veszik körül, más térszta. De a harmincas évek elejének tanulmánya az, hogy valakit egy ideig hülyének gondoltak, kiröhögtek, majd utána figyelemre méltóvá vált Amerikában, Angliában és mindenütt. Ez most is elképzelhető. Ad hoc alapon mindig tud szövetségeseket találni, és már bizonyítékát adta annak is, hogy akár egy német belpolitikai játszmaából is ki tudja hozni azt, amit ki lehet. Meghívták Münchenbe, és ott a német belpolitikában is aktívan állást foglalt, nem penderítették ki, és Angela Merkel, akit vérgig sértett, igazából egy rossz szót sem mert szólni. Ha ezekből a jelekből ítéli meg a helyzetét, akkor igenis mozgásban lévő, az ő felfogása szerint neki dolgozó idők előtt állunk. Ebben az esetben számára nincs jelentősége, hogy ma Magyarország elszigetelt ország.

Ara-Kovács Abszolúte el tudom hinni, hogy ekként gondolkodik. Csak azt ne higgyük, hogy a világ honorálja ezt a történetet. Mert a 30-as évekkel össze lehet vetni Magyarországot jelenlegi helyzetét, de a világot nem.

Zentai De igenis lehet. Akár a történelmi közeget is össze lehet vetni, a korszellemet meg azokat a gondolatokat is, amelyek ma technokrata mezben jelennek meg. Belső, tartalmi szempontból igenis nagyon komoly hasonlóságok vannak. Azok a bizonyos totalitárius rendszerek a 30-as években sokkal erőteljesebben fogadták be az új technológiai vívmányokat, mint azok, amelyek egy ideig defenzívába kerültek.

Ara-Kovács Ne felejtjük el, hogy jelen pillanatban olyan globális világban élünk, ahol azok a nemzetállami találmányok, amelyek a 30-as éveket totálisan meghatározták, ma nem működnek. Éppen ezért nem működik Magyarország jól ebben a világban, éppen ezért nem működnek jól azok a rendszerek, amelyeket egy diktátúra kényszere vagy a nacionalizmus zártsága határoz meg. Szerintem ez így nem fog működni.

Várhegyi En nem vagyok olyan optimista, hogy úgy véljem, viszonylag hamar falakba ütközik majd ez a politika, a gazdaságpolitika meg pláne nem. Bizonyos játékszabályokat betart Orbán, hogyha muszáj. A gazdaságban azért, hogy az EU-s forrásokhoz hosszú távon hozzájusson, betartja az államadóságra, államháztartási hiányra vonatkozó előírásokat. Hacsak más módon ki nem lehet golyózni ebből a klubból, márpedig úgy néz ki, hogy nem olyan egyszerű onnan golyózni, akkor hosszú távon meg fogja kapni ezeket az EU-s forrásokat, és elég jól el fog boldogulni. Ráadásul még van annyira rugal-

mas, hogy ha általánosságban kiutálja is innen a külföldi tókékat, akkor tud engedményeket tenni különböző ágazatoknak, vállalatoknak. Márpedig a tőke nem finnyás, amint láttuk ezt a Ceausescu-féle Romániában, vagy korábban a náciizmus alatt.

Ara-Kovács De Éva, ne csak a makroadatokat nézd, hanem például azt is, hogy mennyien éheznek manapság.

Várhegyi Akkor majd valamilyen szociálpolitikai engedményt tesz; ilyenre is volt már példa.

Zentai Ez technikai részletkérdés. A nagy dolgokban annak nincs jelentősége, hogy a szegények száma nő. A szegények ugyanis nem szavaznak. Orbán nagypályás játékos, aki a saját országában maximálisan elérte, amiről álmódott. Most újat álmódik, el akarja érni, hogy Európában is rendszerváltás legyen. Egy egész rendszert akar átalakítani, az egész európai játékot akarja átalakítani a saját szabályai szerint, ahogy ez Magyarországon már sikerült. Ha három évvel vagy öt évvel ezelőtt ilyesmit gondolt volna, akkor önmagát biztosan nem veszi komolyan. De egyre inkább úgy látja, hogy elérkezett az idő.

Bozóki Szerintem bánjunk csínjában a történelmi analógiákkal. A 30-as évek nem jönnek vissza. Teljesen más volt akkor a nemzetközi környezet. Ha ma lenne Berlin-Róma-tengely, Merkelkel és Renzivel, teljesen mást jelentene, mint az egykori, és ez így van jól. Pár évvel ezelőtt Tamás Gáspár Miklós írt egy cikket azzal a címmel, hogy „Az utolsó tengelyhatalom”. Magyarország változatlanságáról szolt a cikk: arról, hogy Németország gondolkodása teljesen megváltozott – gondoljunk csak a *Wilkomenskultur* mai jelenségére –, megváltozott Olaszország is, csak mi

nem változtunk. Az egykori tengelyből mi maradtunk utolsónak: zárványként, fehér foltként, nyelvilag és kulturálisan elszigetelt országgént. Ennek egyébként nagyon messzemenő okai is vannak, a mai valóságunkat tényleg Trianon, a holokausz, majd a kommunista diktatúra és a vasfüggöny világa határozza meg. Amit Horn Gyula átvágott, azt most újraépíti az az Orbán Viktor, aki annak idején a szovjetek távozását követelte. Ő most már leállítja a Peking elleni Tibet-párti tüntetőket azért, hogy a Kínai Kommunista Párt ide látogató vezetőjével – az általa egykor elítélt Li Peng utódával – találkozhasson, majd ugyanazon a héten fölavatja az antikommunista Ronald Reagan szobrát. Totális inkoherencia, de mint azt az elején mondtam, a politikában ez mindaddig keveset számít, amíg a hitelesség látszata megmarad.

50

Úgy vélem, az is fontos különbség, hogy nem a Varsói Szerződés, hanem a NATO tagjai vagyunk, egy olyan katonai és politikai rendszer tagjai, amely hatékonyan korlátot szabhat annak, hogy itt külső beavatkozás révén egy új, tartósan antidemokratikus európai mintát föl lehessen állítani. Egy pillanat alatt Székesfehérváron váratlanul megjelenhet az amerikai haderő egy-egy újabb osztaga, tehát azért nem olyan könnyű ebből egy „kiugrási politikát” megvalósítani, bár kétségkívül Orbán részéről volna erre igény. De tegyük föl, hogy igeza lenne, és megváltozna az Európai Unió, amely tolerálná, túrné, sőt támogatná az illiberális antidemokratikus rendszereket. Akkor onnantól kezdve már nem lennének kohéziós alapok, amelyekből ő fenntarthatná a rendszerét, mert akkor az már szigorúan a nemzetállamok Európája lenne. Tehát azt

hiszem, Orbán külpolitikai játéktére korlátozott, bár kétségkívül vannak szimpatizánsai Robert Ficótól kezdve a Pegidán át, és biztos lesznek mások is, például Kaczynski is.

A társadalmi leszakadás és kettészakadás talán a legkomolyabb fejlemény, amit a mai Magyarországon látunk. Orbán gyakorlatilag olyan társadalmat képzel el, ahol megszűnik a társadalmi mobilitás. Aki tehát ott, Borsod megyében szegénynek születik, az maradjon is az. A középiskola, a felsőoktatás, az egész rendszer – ez talán tényleg rendszer – nem arra való, hogy általuk feljebb lehessen jutni, hanem arra, hogy konzerválja a szegregációs viszonyokat. Ez teljesen ellentmond annak, ahogy ők annak idején feljebb jutottak. Elvileg nekik, Orbánnak, Kővérnek, Ádernek kellene támogatni azt, hogy mások is követhessék azt az utat, amit ők hajdanán, az „átkosban” bejárhattak, de erre a legcsekélyebb hajlandóság sincs bennük. Ez is egy rendszerfenntartó tényező, mert tudjuk jól, hogy vannak a politikailag névtelenek, azok a százvezrek és milliók, akik nem mennek el szavazni, megvásárolhatók, cseleedsorba taszíthatók. Orbán nagyon jól tudja ezt, mert ismeri a vidéki Magyarországot. Megakadályozza, hogy a felsőoktatásban tanulók köre kiszélesedjék, ezáltal a külföld felé tereli a tehetséges fiatalokat. Ez szintén rendszerfenntartó tényező. Mi abban nőttünk föl, hogy a diktatúrának az elengedhetetlen kelléke a vasfüggöny. De nem, manapság a kicsit puhább, félig autoriter rendszert nyitott határokkal is fenn lehet tartani. Nem kell, hogy itt legyenek a szovjet csapatok, és nem kell, hogy zárva legyen a határ, mert akkor is létre lehet hozni egy igen érdekes autoriter rendszert. El lehet menni. Ma már nincsenek Milla-tüntetések, mert nincs rá társadalmi erő. A leg-

aktívabb és legkritikusabb fiatalok Nyugatra távoztak.

Pikó *Köszönjük, jöjjenek a hozzászólások és kérdések.*

Domány András Az Európai Uniót valóban demokráciák együttműködésére alapozták, de nem csak erről van szó, hanem arról is, hogy az osztrákokkal megégették magukat. Emlékezzünk vissza, hogy a Szabadságpárt kormányra kerülése kisebbik koalíciós partnerként a néppárt mellett milyen nagy felháborodást váltott ki. Az Európai Unió megpróbált különböző szankciókat, bojkottokat alkalmazni. Emlékszem rá, amikor a szabadságpárti munkaügyi miniszter asszony sírva tért haza egy ágazati konferenciáról, mert mindenki tüntetően elfordult tőle, és nem volt hajlandó szóba állni vele stb. De ettől Ausztriában még semmi nem történt, nem ettől szűnt meg az a bizonyos koalíció, a Szabadság Párt, pedig mint látjuk, sajnos igen jól érzi magát. Bécsben 31 százalékot kapott. Nem győzött, hál' istennek, de nagyon sok voksot kapott. Tehát ez egy rossz lecke volt. Amikor a Fidesznél sokkal rosszabb, kifejezetten szélsőjobboldali párt került be Szlovákiában a kormányba vagy Lengyelországban 2006-ban a Lengyel Családok Ligája nevű tömörülés, ami azóta hál' istennek eltűnt, de egy ilyen szörnyeteg banda került be a kormányba, akkor Brüsszel meg se nyikkant. Mert rájöttek arra, hogy amíg azok viszonylag demokratikusnak tekinthető választáson kerültek hatalomra, addig Brüsszel nem tud mit tenni. Ott ül együtt most már 28 miniszterelnök, az országaik mérete, ereje különböző, de elvileg ők ott egyenrangú emberek valamennyien, nemzetközi jogi szempontból elismert, szuverén államok vezetői. Most az egyiknek a másakra azt mondani, hogy te nem tartozol kö-

zénk, elég nehéz. Meg tudom érteni, hogy még aki undorodik is ettől vagy amattól a párttól, az is nehezen mondja ki. Ez egyfelől.

Másfelől rákényszerülnek az együttműködésre. Szóba került Fehéroroszország. Hát azt egy kevésbé diktátor vezeti? Kevésbé véreskező gazember Lukasenka, mint volt? Nem, mégis rehabilitálja Európa, mert az orosz, ukrán meg egyéb játszmákban szükség van rá, ő meg nagy kegyesen kiengedett a börtönből olyan embereket, akiknek természetesen a letartóztatása volt már önmagában is súlyos bűn. Vagy az emlegetett Erdogan, akit egyébként szintén demokratikusan választottak államfővé, bár ő már fényes tekintetű padisahnak látja magát, Brüsszel most mégis kénytelen vele a menekülttáborok ügye miatt úgy tenni, mintha egyébként nem lenne vérlázító mindaz, amit Törökországban művelnek az Atatürk által egyébként diktatórikus eszközökkel kialakított demokráciával.

A NATO is szóba került, de én szkeptikus vagyok. Nem emlékszem rá, hogy a görög ezredesek véreskező, tömeggyilkos diktatúrája idején kizárták volna a NATO-ból Görögországot, vagy akár csak felfüggesztették volna. És ugye a Salazar-rendszer is, emlékeim szerint, alapító tag volt.

Bozóki Az más korszak volt. Hiedegháború volt.

Domány Rendben. Végül arról, amit a külügyminisztérium az elmúlt időszakban művelt. Persze lehet egymással ellenségeskedni meg gorombáskodni stb., de vannak erre szakosodott emberek, akiket úgy hívnak, hogy diplomaták. Amikor valaki a diplomatáknak ad utasítást, hogy ne legyenek diplomaták, hanem gorombáskodjanak, az tényleg egy több ezer éves gyakorlat felszámolását jelenti, és ez számomra

nagyon riasztó. És végül Németország. Szóval én nemcsak példátlan arcátlanságnak, hanem Magyarország érdekei szempontjából is nagyon kockázatosnak tartom a német belpolitikába történő beavatkozást. Persze Bajorország nagy, erős és gazdag tartomány 12 millió lakossal, és így tovább, de Bajorország soha nem fogja Németországot irányítani. Ezt annak idején Straus is megtapasztalta, amikor egyszer megpróbált kancellárjelölt lenni, és Stoiber is megtapasztalta. Szóval ez nemcsak mérhetetlen arcátlanság, hanem ostobaság is. Mert még abban az esetben is, amiben én nem hiszek, ha Merkel megbukna ettől az egész örülettől, Németország többi része a Rajna-vidékiektől a százszázadokon át a poroszokig akkor sem bocsátja meg nekünk soha.

Vörös T. Károly Nem kellene készpénznek venni azt, amit Török Gábor és Mráz Ágoston a Heti Válaszban írtak, mert ők írták le azt is, hogy Orbán Viktor világpolitikai tényezővé vált. Nem hiszek ebben. Ez egy belső, propagandisztikus esz-köz. A bajoroknál pedig nem arról volt szó, hogy Orbán volt illetlen, hanem arról, hogy Seehofer volt illetlen Merckelrel szemben, mert ő hívta meg Bajorországba, Orbán meg elfogadta a meghívást, mert szereti a botrányt. De nekem úgy tűnik, hogy Seehofer mintha visszavonulóban lenne, és mintha jelen pillanatban ráállna Merkel politikájára. Merckelt megkérdezték, hogy mi a véleménye arról, amit Orbán Viktor mondott ezen a látogatáson, azt felelte, hogy nem voltam ott. Tehát nem érdekli. Jelentéktelennek tartja, nem tartja fontosnak. Azért Renzitől kezdve Cameronig mindenki egyértelművé tette, hogy mi a véleménye Orbán politikájáról. Én nem hinném azt, hogy jelenleg az a fajta politika, amit Orbán képvisel,

akár menekültügyben, akár más ügyben, az éppen előre törne. Orbán Viktor nem vált világpolitikai tényezővé, és nem is fog azzá válni, mert a demokratikus Európa ezt nem fogja tűrni.

Zentai Továbbra is fenntartom, hogy így gondolja. Az, hogy ő most nem világpolitikai tényező, az tény-szerűen igaz. De azt nem tudjuk, hogy nem válhat-e azzá. Neked meggyőződésed, hogy nem válhat, én remélem, hogy nem, de ennek ellenére olyan a helyzet, hogy akár azzá is válhat, mert az biztos, hogy azt a célját elérte, hogy legyen róla szó mindenütt.

Csepeli György Azzal nagyjából egyetértek, hogy változó világban gondolkodik Orbán, de volt egy érdekes megjegyzésed, hogy ez végül majd kudarcba torkollik, csőd lesz. Mire alapozod ezt a feltevése-det? Bozói Andrástól azt kérdez-ném, hogy a jelenlegi válság nem eredményez-e föderális elmozdu-lást az Európai Unión belül, ami Magyarország számára nyilvánva-lóan nem opció, mert akkor Ma-gyarország majd kimarad, a hátsó udvarba kerül?

Zentai Én azért hiszek abban, amit Vörös T. Károly mondott, hogy az európai demokráciák végül összeszedik magukat. De nincse-nek erre bizonyítékaim, nincsenek rá garanciák. Orbán mindenké-pen vesztesre van ítélve, a sikerei átmenetiek. Ahogy a magyar belpo-litikában jól használta ki az ellen-téteket, úgy térképezi fel most az unión belüli ellentéteket, és hasz-nálja ki őket. Ráadásul egészen fantasztikus hálózat épült ki köré, hiszen azok, akik kommentelnek a világban Magyarországról, cikke-ket vagy válaszleveleket írnak, mozgósított emberek. Azok a pén-zek, amelyeket propagandára köl-tenek, Amerikáig, Ausztráliáig is

eljutnak. El tudják érni, hogy beszéljenek róla a világban. De a végén főleg amiatt fog veszíteni, hogy Magyarország biztonságpolitikai szempontból nem megbízható ország. És ha az Oroszországgal kapcsolatos probléma növekszik, és növekszik, akkor a magyar probléma is súlyossá válik. Az Egyesült Államok világpolitikai szerepének a veszélyeztetését láthatják majd a magyarokban, és meg fognak tenni mindent annak érdekében, hogy ebben az országban valamilyen váltásra kerüljön sor.

Bozóki Egyelőre úgy tűnik, hogy a rezsim Putyin trójai falovaként működik, tehát Orbán arra törekszik, hogy az Európai Uniót megpróbálja a nemzetek Európájává tenni, ami az egymáshoz közeledő országok, a föderatív Európai Unió ideálját széttöri. De ez nem lesz sikeres, mert már tudják, hogy épp ez a célja. Megtanulta a Nyugat, hogy ezt már nem hagyhatja. Ez a válság valóban kiprovokálhatja, hogy Nyugat-Európa előáll egy átfogó, az uniót szorosabbra fűző tervvel. Paradox módon most úgy tűnik, mint ha az EU szétesne, de könnyen elképzelhető, hogy a válság nyomán az uniós országok meghatározó vezetői célul tűzik ki a közös politikák újraalkotását, és ezáltal megerősödhet a föderáció. Hogy ebből Orbán kimaradna vagy kilépne? Egyelőre úgy tűnik, hogy az európai centrumtól a szélsőjobbig nem akarják Magyarországot távozását az Európai Unióból, tehát ha szavazásra kerül sor, akkor nem fog átmenni. De az nagyon érdekes kérdés, hogy a föderatív megerősödő Európában mi lehet egy antiföderalista, illiberális rezsim helye. Ez hipotetikus helyzet, a választ nem tudom.

Bauer Tamás Nem kérdés, hogy

ez egy rendszer, csak szembe kell nézni vele. Nagyon sokan nem tesznek így, még mindig nem néznek vele szembe. Itt az a típusú rendszer épül ki, amit elsőként Bartus, másodikként Ungváry Rudolf fogalmazott meg, és ez a rendszer tudatos építőmunka eredménye. Olyan önkényuralmi rendszerrel van dolgunk, amelyiknek ráadásul nagyon erős, kirekesztő identitása van. Vajon ezt Európa miért tolerálja úgy, ahogy tolerálja? Azért, mert a nyugati világ épp most tér vissza ahhoz, hogy Putyinnal is együttműködjön, mert szüksége van rá, sőt Aszaddal is együttműködik, miután néhány hete még a megdöntésén gondolkodott. A nyugati világ mindenkivel együttműködik adott esetben, Orbánnal is a maga módján, miközben én egyetértek azokkal, akik azt mondják, hogy Orbán egy elrettentő fogalom a nyugati közgondolkodásban. Ugyanakkor – és ebben talán Attilával egy kicsit vitatkozom – Orbánnak sikerül időről időre szövetségeseket találnia. Azért az áruklódó, ahogy fölsorakoztak mögötte egy pillanatra a visegrádi négyek, ebből a lengyelek ugyan kiléptek, de a csehek és a szlovákok nem. Meg időnként Cameron, és hát nagyon masszívan a CSU, és a CSU-val együtt jár az Osztrák Néppárt, de a CDU bizonyos része is megnyerhető. Ők tehát mindig tolerálják, és mindig azt mondják, hogy ez nem is olyan szörnyű. De azért egy dologról nem feledkezhetünk meg, van itt egy nagyon fontos tényező: nincs számításba vehető ellenzék. A Nyugat úgy tekint Orbánra, mint arra a politikusra, aki jelenleg képes az országot kormányozni. Orbánt tudomásul kell venniük. És amíg nem lesz komoly ellenzék, addig a Nyugat nem is gondolhat mást erről.